

INSTITUTIONEN FÖR SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP

MJUKSTART PÅ ARBETSLIVET

En studie om den kommunala
arbetsmarknadsinsatsen *Ung Helg* och hur
samhällets aktiveringspolitik påverkar
lärandeprocessen hos gymnasieelever

Ida Henning

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Examensarbete i arbetsvetenskap
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vårterminen 2015
Handledare:	Mattias Bengtsson

Abstract

Examensarbete:	15 högskolepoäng
Program och/eller kurs:	Examensarbete i arbetsvetenskap
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vårterminen 2015
Handledare:	Mattias Bengtsson
Examinator:	Gunnar Gillberg
Nyckelord:	Arbetsmarknad, aktiveringspolitik, gymnasieelever, lärandeprocesser, samhälle, normer.

Syfte:	Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur lärandeprocessen ser ut för deltagarna i den arbetsmarknadspolitiska insatsen Ung Helg. Syftet är även att undersöka hur den svenska arbetsnormen kommer till uttryck i ungdomars, handledares och samordnares uppfattningar om den arvoderade praktiken.
Teori:	Teorin för analysen bygger på en modell för lärandeprocesser och de olika delar som behöver vara tillfredställande för individ och samhälle för att insatsen ska fungera. Den tidigare forskningen bygger på hur aktiveringspolitik ser ut i vårt samhälle och hur ungdomar fostras till lönearbete.
Metod:	Uppsatsen är grundad på kvalitativa intervjuer med lågt standardiserade frågor då lärandeprocessen är av största vikt för studien och genom denna metod kommer intervjupersonernas upplevelser och synpunkter fram. Intervjuernas fokus låg på insatsen Ung Helg och hur erfarenheterna från insatsen passar in i samhällets aktiveringspolitik.
Resultat:	De viktigaste aspekterna för lärandeprocessen i insatsen är innehållet i arbetsuppgifterna och de drivkrafter som motiverar eleverna att genom egen vilja ta del av insatsen, andra drivkrafter är pengar, vara en del utav något och hjälpa andra människor. Insatsen Ung Helg är starkt påverkad av den svenska arbetsnormen delvis genom hur den svenska arbetsmarknadspolitiken är utformad och att detta återspeglas i hur handledare, samordnare och elever ser på insatsens lärande.

Förord

Till min mormor och morfar som stöttar mig i vått och torrt.

Innehållsförteckning

Inledning.....	7
Syfte och frågeställningar	8
Bakgrund	9
Utgångspunkter.....	9
Kommunens uppdrag i arbetsmarknadspolitiken.....	9
Decentraliserad arbetsmarknadspolitik	10
Ungdomars svårigheter att komma in på arbetsmarknaden	10
Insatsen - Ung Helg	11
Tidigare forskning och teori	13
Aktiveringspolitik	13
Att fostras till lönearbete.....	14
Lärandets processer och dimensioner	16
Metod	20
Analys.....	20
Intervjuer	20
Urval	20
Tillförlitlighet	22
Etiska principer.....	23
Informationskravet.....	23
Samtyckeskravet	23
Konfidentialitetskravet.....	23
Nyttjandekravet.....	24
Resultatredovisning.....	25
Individ och omvärld.....	25
Innehåll	27
Drivkraft	30
Samhälle	33
Bemötande på arbetsplatsen.....	33
Större världsbild.....	34
Diskussion	35
Individ och omvärld.....	35
Innehåll	36
Drivkraft	37

Samhälle	38
Slutsatser	40
Vidare forskning	41
Litteratur- och källförteckning	42
Bilagor	46
Bilaga 1	46
Intervjuguide	46

Inledning

Ungdomsarbetslösheten var enligt Arbetsförmedlingens offentliga statistik år 2014 uppe i 9,1 procent (18-24 år) (Arbetsförmedlingen 2015a). Enligt en rapport från Socialstyrelsen (2010:7) har unga allt svårare att förankra sig på arbetsmarknaden och det finns en hög risk för fattigdom. Om en elev har en låg utbildningsnivå, såsom grundskola, eller hoppar av en gymnasieutbildning minskar det möjligheten att kunna försörja sig och ungdomar är mer känsliga för konjunkturförändringar än övriga befolkningen (Socialstyrelsen 2010:11). Även i medierna pratas det om den höga arbetslösheten för ungdomar i vissa kommuner, hur människor utan gymnasieutbildning har svårt att komma in på arbetsmarknaden och att det är svårt att få ett första jobb oavsett utbildning (SVD.se, Arbetsförmedlingen 2015b, Ingenjorskarriar.se).

Detta problem arbetar svenska politiker med idag och har gjort långt tillbaka i historien. Det har funnits olika metoder för att aktivera medborgarna i landet, och politiken som handlar om att aktivera folk genom arbete kallas aktiveringspolitik. Aktiveringspolitiken i Sverige har varierat i storlek beroende på om det har varit hög- eller lågarbetslöshet då kopplat till hög- eller lågkonjunktur inom landet. Från ca 1980-talet har kommunernas kostnad för försörjningsstöd ökat på grund av de höga arbetslöshetssiffrorna som har funnits under 2000-talet (5,7 procent av totalbefolkningen 16-64 år, år 2000 till 6,3 procent av totalbefolkningen 16-64 år, år 2014.¹) och 2013 uppgick kostnaderna för Göteborgs Stads försörjningsstöd till 1,1 miljarder kronor (Arbetsförmedlingen 2015a, Årsredovisning 2013:37, Johansson & Hornemann Møller 2009: 10-12.).

Fler arbetslösa blev hänvisade till kommunala åtgärder och kommunerna började ifrågasätta Arbetsförmedlingens förmåga att arbeta med de personer som hamnade på Individ och familjeomsorgen, IFO², men även ett större mottagande av flyktingar har lett till att kommunerna har tagit ett större ansvar för arbetsmarknadspolitiken i sin egen kommun (Johansson & Hornemann Møller 2009: 10-12, Salonen 2009:74, Ulmestig 2009: 120-121.).

¹ Dessa siffror inkluderar de människor som är med i Arbetsförmedlingens olika aktiveringsprogram.

² Individ och familjeomsorg (IFO) är kommunernas avdelning för socialtjänsten där försörjningsstödet betalas ut. (Goteborg.se)

Arbetsmarknad och vuxenutbildningsförvaltningen i Göteborgs Stad ansvarar för aktiveringspolitiken i Göteborgs Stad och har som vision att ”Skapa förutsättningar för individen att utveckla sig själv, sitt yrkesliv och sin livssituation”(Budget 2015: 2). Idag arbetar Göteborgs Stad även med olika insatser för gymnasieungdomar som fortfarande går i skolan, och därmed inte räknas som arbetslösa, för att de ska få en första inblick i arbetslivet (Ung Helg 2012: 4). Aktiveringspolitiken är en del av insatsen Ung Helg då det är en kommunalpolitisk åtgärd för att sätta ungdomar i arbete. Skillnaden mellan Ung Helg och traditionella arbetsmarknadspolitiska insatser från stat och kommun är att gymnasieeleverna i Ung Helg inte är arbetslösa och heller inte är tvingade att delta i insatsen. Eleverna har självmant sökt sig till eller blivit rekommenderade att ansöka om en plats på den arvoderade praktiken och de som är arbetslösa får inte välja om de ska delta i en insats eller ej. Syftet från Göteborgs Stads sida är, trots att insatsen är frivillig, bland annat att ge ungdomar en första inblick i arbetslivet vilket går att koppla ihop med aktiveringspolitikens syfte.

I den här kandidatuppsatsen kommer ni att få läsa om insatsen Ung Helg och om hur Göteborgs Stad genom en form av arbetsmarknadspolitisk insats riktad till ungdomar försöker lära unga människor om hur arbetslivet fungerar och därmed försöka göra gymnasieeleverna mer attraktiva för samhällets arbetsmarknad.

Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur lärandeprocessen ser ut för deltagarna i den arbetsmarknadspolitiska insatsen Ung Helg. Syftet är även att undersöka hur den svenska arbetsnormen kommer till uttryck i ungdomars, handledares och samordnares uppfattningar om den arvoderade praktiken.

- Vilka är de viktigaste aspekterna i lärandeprocessen för att insatsen ska uppnå sitt syfte?
- På vilket vis har den svenska arbetsnormen påverkat ungdomars, handledares och samordnares åsikter om slutresultatet i insatsen Ung Helg?

Bakgrund

I bakgrunden kommer du få läsa om utgångspunkterna i uppsatsen, det kommer att handla om hur kommunens uppdrag i arbetsmarknadspolitiken har sett ut under slutet på 1900-talet, utvecklingen under 2000-talet och hur den kommunala politiken har påverkat medborgarna. Efter det kommer en beskrivning av insatsen Ung Helg för att förklara hur insatsen har uppkommit och ser ut i dagsläget. I slutet av detta kapitel kommer det också att handla om ungdomars svårigheter att komma in på arbetsmarknaden, för att delvis förklara varför kommunen vill sätta in en så tidig insats som möjligt.

Utgångspunkter

Kommunens uppdrag i arbetsmarknadspolitiken

Kommunens inblandning i arbetsmarknadspolitiken började med Lagen om arbetslöshetsnämnd (1944:475) som säger att varje kommun ska ha en arbetslöshetsnämnd för att arbeta förebyggande mot arbetslöshet och även i samarbete med andra myndigheter (Notisum.se). År 1990 fick Sveriges kommuner beslutsmajoritet i arbetsmarknadsnämnderna och därmed formaliserades inflytandet över arbetsmarknadspolitiken i Sverige. En ny socialtjänstlag inrättades vilket gav kommunerna större möjlighet att ställa krav på de medborgare som tar emot försörjningsstöd i kommunen. Det arbetsmarknadspolitiska ansvaret för ungdomar (18-24 år) togs också över av kommunerna. År 2008 ersattes nämnderna med arbetsmarknadsråd och dessa råd består av lokala myndigheter, kommun och det lokala näringslivet. Det har visat sig vara svårare för utsatta grupper, som till exempel ungdomar och utrikesfödda som inte är etablerade inom arbetslöshetsförsäkringen, att få ta del av Arbetsförmedlingens åtgärder. De som har försörjningsstöd och är arbetslösa har svårare att nyttja de statliga arbetsmarknadsåtgärderna än det som den kommunala arbetsmarknadspolitiken erbjuder och ansvaret för att aktivera de som är till arbetsmarknadens förfogande med försörjningsstöd ligger hos kommunen (Ulmestig 2009: 120-122.).

I Göteborgs Stad finns det en central arbetslöshetsnämnd – Arbetsmarknad och vuxenutbildnings förvaltningen som bland annat arbetar med att anordna arbetsmarknadspolitiska åtgärder i staden och tar initiativ för att främja sysselsättningssituationen (Budget 2015).

Decentraliserad arbetsmarknadspolitik

Det har uppkommit en skillnad mellan vilken kommun du bor i och vilka aktiveringsinsatser du har tillgång till genom ett decentraliserat beslutsfattande i den aktiva arbetsmarknadspolitik. Det har visat sig leda till att de lokala (kommunala) nämndernas arbetsmarknadspolitiska mål skiljer sig åt gentemot de nationella målen. De lokala arbetsmarknadsnämnderna lägger större vikt vid att flytta medborgare med socialbidrag till aktiveringsinsatser och de nationella målen rör arbetskraftens rörlighet och effektivitet i aktiveringsinsatserna. Kommunerna har fler projekt riktade mot de utsatta grupperna på arbetsmarknaden (Lundin & Skedinger 2001:60- 61).

Ungdomars svårigheter att komma in på arbetsmarknaden

År 2011 var det 8 procent i åldrarna 19-25 år som fick ekonomiskt bistånd, detta är nästan dubbelt så mycket som för hela befolkningen (4,4 procent) och förklaringen till detta är ungdomars svaga förankring på arbetsmarknaden (Ungdomsstyrelsen 2013: 145). Som jag skrev i inledningen uppgår ungdomsarbetslösheten till 9,1 procent i åldrarna 19- 25 år och av dessa har 25 procent enbart grundskola, 68 procent har en fullgjord gymnasieutbildning och 7 procent har eftergymnasial utbildning. Det som är särskilt problematiskt är att de flesta arbetsgivare kräver minst gymnasieutbildning för att anställa. På grund av detta har ungdomar med låg utbildning mycket svårare att få arbete (Arbetsförmedlingen 2015a, Ungdomsstyrelsen 2013: 255). Det har visat sig att om en medborgare har varit inskriven hos Arbetsförmedlingen eller haft försörjningsstöd en längre period under de senaste tio åren ökar risken för att fortsätta vara långtidsarbetslös. Om man har haft en tidigare sysselsättning minskar risken att bli långtidsarbetslös med 18,7 procent (SCB.se 2013).³

³ Det finns ett problem med statistiken i bakgrunden och det är att olika myndigheter räknar ungdomar från olika åldrar. Enligt Arbetsförmedlingen är man ungdom från 19-64 år, men det finns total arbetslöshetsstatistik från 16- 64 år och Ungdomsstyrelsen räknar ungdomar från 18-25 år (Arbetsförmedlingen 2015a, Ungdomsstyrelsen 2013). Det skapar en förvirring i jämförandet av siffror och då jag inte kan råda över detta problem räknar jag med de siffrorna som jag har skrivit i texten +/- några procentenheter. Det är dock inte relevant med exakta siffror för mitt syfte. För vidare diskussion se: Nordström Skans (2009).

Insatsen - Ung Helg

Ung Helg valdes som studieobjekt på grund av den speciella utformningen som insatsen har. Insatsen är bland annat intressant utifrån det uppdrag som kommunen har fått inom arbetsmarknadspolitiken, som ni läste om tidigare, där kommunens ansvar utgår från 18 år och uppåt. I Ung Helg är ungdomarna mellan 16- 19 år och ingår därmed inte i målgruppen. Det är också intressant eftersom ungdomarna inte är arbetslösa eller tvingade in i en arbetsmarknadsinsats, detta går att sätta i relation till att arbetslöshetsnämnderna ska arbeta förebyggande, men det vanligaste är att arbetsmarknadsinsatser riktar sig mot grupper som är arbetssökande och tar emot försörjningsstöd (Goteborg.se.a). Utvecklingen av den kommunala arbetsmarknadspolitiken gör att undersökningen och valet av insats är ett relevant bidrag inom det arbetsvetenskapliga ämnet.

Bakgrundsinformationen om Ung Helg är hämtad från *Effekter av helgpraktik för gymnasieelever – utvärdering av en kommunal arbetsmarknads insats: Ung helg* (2015) en utvärdering som jag genomförde under min praktiktid på Arbetsmarknad och vuxenutbildningsförvaltningen (Henning 2015). Materialet består av flera sammanlagda dokument som kommer från Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning och även muntliga intervjuer, tyvärr finns inget samlat dokument om utformningen av Ung Helg. Detta kan innebära att viss bakgrundsfakta inte finns kvar i systemet och har tappats bort sedan starten av insatsen, jag ser dock ingen problematik i det då jag har utgått från nuläget i organiseringen av insatsen och om något försvann från den bristfälliga sammanställningen av insatsen vid starten, efterlevs inte det i dagsläget.

Den kommunala arbetsmarknadsinsatsen som kommer att studeras heter Ung Helg. Det är en insats som riktar sig mot ungdomar (16-19 år) på gymnasiet, ungdomarna räknas därmed inte som arbetslösa. Insatsen startades genom ett politiskt beslut i Göteborgs Stads kommunfullmäktiges budget år 2012 för arbetsmarknadsanslaget. Syftet med insatsen är: att ge ungdomar en första inblick i arbetslivet, egen inkomst, referenser för framtida arbeten, ett steg in i vuxenlivet, kvalitetshöjning i verksamheterna på arbetsplatsen och att vara en del i stadens brottsförebyggande åtgärder. Gymnasieeleverna som är skrivna i de berörda stadsdelarna har genom insatsen möjlighet att ansöka om arvoderat praktikarbete. Insatsen innebär att 30 stycken gymnasieungdomar, per termin och stadsdel, ska få möjlighet att arbeta

som praktikant en dag (åtta timmar) varannan helg (lördag, söndag) inom kommunal verksamhet med en handledare på/från arbetsplatsen (Henning 2015).

Arvodet för gymnasieeleverna bestäms av Arbetsmarknad och vuxenutbildningsförvaltningen tillsammans med fackliga representanter. Utbetalningen sker från Arbetsmarknad och vuxenutbildningsförvaltningen och uppgår idag till följande summor(Henning 2015):

Arvode	2014
Åk 1	500 kr/dag
Åk 2	550 kr/dag
Åk 3	600 kr/dag

Gymnasieeleverna får reda på att insatsen finns genom affischering i skolor och på fritidsgårdar. Vissa elever har blivit rekommenderade att söka praktikplatsen från personal på fritidsgårdarna då personalen har ansett att eleven ”behöver” göra något. För att fylla praktikplatserna går det att göra ett urval med särskilda skäl (som eleverna från fritidsgården) och samverka med IFO, platserna ska fördelas jämnt mellan flickor och pojkar. Det finns en kontaktperson i varje stadsdel som har ansvaret för att hitta praktikplatser, ta emot ansökningar och placera ut ungdomar på arbetsplatser. När utvärderingen gjordes (2015) var det två stadsdelar, Östra Göteborg och Norra Hisingen, som arbetade med insatsen (Henning 2015).

Tidigare forskning och teori

I detta avsnitt kommer jag att ta upp relevant forskning och teori för att kunna förklara och tolka resultatet från intervjuerna och genom detta komma fram till en slutsats.

Aktiveringspolitiken i Sverige kommer att förklaras för att ge en grund i hur svenska normer har påverkat politiken och hur aktiveringspolitiken påverkar medborgarnas syn på arbete.

Delen om Att fostras till lönearbete handlar om hur unga människors syn på arbete, pengar och kunskap påverkar deras inställning till att ta del av kunskap som kommer att kopplas ihop med den lärandeteorin som presenteras senare i uppsatsen.

Aktiveringspolitik

Med aktiveringspolitik avses en politik som är riktad till de arbetslösa för att förbättra sysselsättningen hos medborgare som inte har haft ett arbete eller har nedsatt arbetsförmåga (Gillberg & Bengtsson 2015:13). Den största delen av begreppet är att varje medborgare ska ta ett eget ansvar för sin försörjning och sysselsättning i samhället. Detta inkluderar också den personliga kompetensutvecklingen som förväntas ske, det egna ansvaret och skyldigheten att ha egen försörjning och utveckling är ett villkor för att kunna få ekonomisk ersättning. Denna skyldighet kan visa sig genom att den arbetslösa ändå arbetar genom att ta del av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder (Finansdepartementet 2006: 3, för vidare diskussion om arbetsmarknadspolitik se: Furåker & Blomsterberg 2009).

Sverige är ett av de nordiska länderna som anses ha en stark protestantisk arbetsetik. Vi har en stark arbetsnorm och lägger stor vikt vid hårt arbete (Furåker & Blomsterberg 2009: 291-294, Johansson & Hornemann Møller 2009: 14). Vårt medborgarskap kommer med olika rättigheter till exempel välfärden där vi värnar om våra medborgare. Genom detta anses vi också ha en skyldighet att arbeta. Och skatten vi betalar bidrar till välfärd och samhällets utveckling (för vidare diskussion om välfärd se: Landby Eduards 1990:3- 4). Vi använder oss av aktiva insatser som i en europeisk terminologi också får en betydelse av en kontroll- och disciplineringslogik som bygger på att individen ska genomföra jobbsökande aktiviteter, med en vilja att utveckla arbetslösas kompetens med olika utbildningar och arbetsträning. Aktiveringspolitikens andra sida är de kompetenshöjande insatserna där medborgaren är en del av sin egen kompetensutveckling och förväntas vilja genomföra de olika

aktiveringsåtgärderna som staten sätter in för att alla ska arbeta (Johansson & Hornemann Møller 2009: 14, 17-18, 21-23, Bengtsson & Jacobsson 2013:122).

För att förklara eventuella tankegångar hos samordnare som rekommenderar elever på fritidsgårdar att söka sig till insatsen har jag valt att kortfattat berätta om Thoréns (2009) studie. När en medborgare (klient) behöver söka socialbidrag blir de anvisade till Socialtjänsten som fördelar bidragen och de hänvisar klienterna till olika aktiveringsinsatser i kommunen. Klienterna på socialtjänstens kontor kategoriseras olika utifrån hur socialsekreterarens känsla är inför klienten. De klienter som får extra stöd är de som enligt socialsekreteraren sköter sig, följer reglerna och är motiverad att komma ifrån sitt bidragsberoende. De klienter som socialsekreteraren inte kan lita på och som inte följer reglerna får enligt Thorén (2009) mindre uppmärksamhet och hårdare kontroller. Dessa klienter blir ofta anvisade till mer disciplinerande aktiveringsinsatser för att testa klientens vilja och de får mindre stöd av socialsekreteraren än klienterna som anses vara motiverade (Thorén 2009: 145).

Att fostras till lönearbete

Willis (1977) undersökning är relevant för denna studie då den visar ungdomars tankar om arbete och vad de förväntar sig att få ut av arbetslivet eller av det som de lär sig i skolan för att kunna klara sig i framtiden. Den här studien presenterades år 1977 och arbetslivet ser annorlunda ut idag mot vad det gjorde då. Och på grund av det skiljer sig ungdomarnas inställning till arbete åt i vissa sammanhang. Syftet med *Fostran till lönearbete* (1977) är att belysa hur samhället styr skolelever in i ett fack av kroppsarbete eller arbetarklass som de kallas i boken. Förmågan och kapaciteten hos elever skiljer sig åt beroende på vilken klass deras familj och de själva befinner sig i. Samhället, liksom eleverna själva, uppfattar att arbetarklassen inte är värda något mer än lågbetalt kroppsarbete utan att det finns någon möjlighet eller vilja att utbilda sig inom något (Willis 1977: 38). De 12 eleverna, alla pojkar, studerades från början på den andra terminen i årskurs 5 till ett halvår efter att de hade slutat årskurs 9. Efter nionde klass, eller tidigare om de avslutade sina studier, kunde eleverna gå och knacka dörr på olika företag som sökte arbetstagare för kroppsarbete och eleverna kunde komma tillbaka nästa dag och börja arbeta. Eleverna hade ingen gymnasieutbildning och var allmänt svåra för auktoriteter att hantera då de inte ville samarbeta (Willis 1977: 42-43 & 192.). Enligt Arbetsförmedlingen ser inte arbetslivet ut på det viset idag och det blir svårare

för ungdomar att få arbete utan en gymnasieutbildning och förmågor så som samarbete och vilja att lära är saker som arbetsgivare efterfrågar idag (Arbetsförmedlingen 2015b: 2).

Betydelsen av pengar

Pojkarna i Willis studie lyfter vikten av att ha pengar och Willis menar att detta sätter dem under finansiell press när de förväntas kunna vara på puben och bjuda tjejer på middag. De utnyttjar alla kontakter som finns för att få ett arbete och tjäna pengar för att fortsätta vara en del av det sociala livet. Eleverna arbetar mer än tio timmar i veckan. Att ha pengar och att träffa vuxna människor på andra villkor än de som finns inom skolvärden stärker elevernas självförtroende. Kontakten med arbetslivet tas dock bara för att tjäna pengar och inte för att bygga upp sin egen position detta kritiserar Sernhede (2009) som menar att samhället vi har idag skiljer sig åt i den mån att vi är kunskapsintensiva istället för arbetskraftsintensiva (Willis 1977: 92-95, Sernhede 2009: 14).

Betydelsen av kunskap

Teoretisk kunskap är till nytta för arbetarklassen när de ska utföra saker (kroppsarbete), det bör finnas en anknytning till en praktisk verklighet (Willis 1977: 118-119). Eleverna i studien arbetar inte för att uppnå en dröm, de arbetar för att de behöver pengarna och har ett så kallat instrumentellt förhållningssätt till arbete (Liberg 2003: 8) Det spelar ingen roll vilket arbete som de utför, allt är bara ett sätt att tjäna pengar och sluta skolan snabbt. Detta skiljer sig mot hur medelklassen uppfattar den kunskapen som man skaffar sig. För medelklassen betyder teoretisk kunskap kvalifikationer och att de genom teori kan flytta sig upp i klasshierarkin. Alltså behövs teorin trots fast det inte finns någon praktisk nytta av den, det är upp till människan själv att använda kunskapen hur och om hen vill. Kvalifikationerna/ kunskapen gör det möjligt att få ett jobb hen vill ha och kunskapen är tillförskaffad för att det kan förverkliga en dröm eller vilja som kommer senare i livet (Willis 1977: 118-119, 182-183). Arbetslivet ska utforskas för att få en möjlighet att upptäcka vilka yrken som finns, hitta det som gör individen engagerad och tillfredställd. Det är inte bara individens självbild som utvecklas med ett nytt arbete utan hela livsstilen förändras med förväntningarna på det nya jobbet. Det är viktigt att hitta skillnaderna för eleven och de bör prova på olika yrken för att kunna hitta sig själv (Willis 1977: 166-167).

Vad är kunskapen värd

Utbytet av kunskapen från skolan eller arbetet bör motsvara förväntningarna från eleven. Skolan vill att eleverna ska respektera lärarnas roll och deras kunskap i utbyte mot disciplin och respekt från eleven. Om eleven inte upplever att läraren har tillräckligt mycket eller rätt sorts kunskap att dela med sig av kommer inte eleven att utföra ”sin del” av utbytet heller då det inte uppfattas som ett jämlikt utbyte. Är utbytet inte jämlikt kommer skolan att uppfatta eleven som stökig, att eleven har brist på respekt för lärare och eventuellt inte närvarar, detta är inte egenskaper som efterfrågas på ett arbete. Lärarna har kontrollen över kunskapen som eleverna behöver ha i framtiden och detta utbyte bör förstås av båda parter för att ha möjlighet att bli framgångsrikt (Willis 1977: 135-137).

Lärandets processer och dimensioner

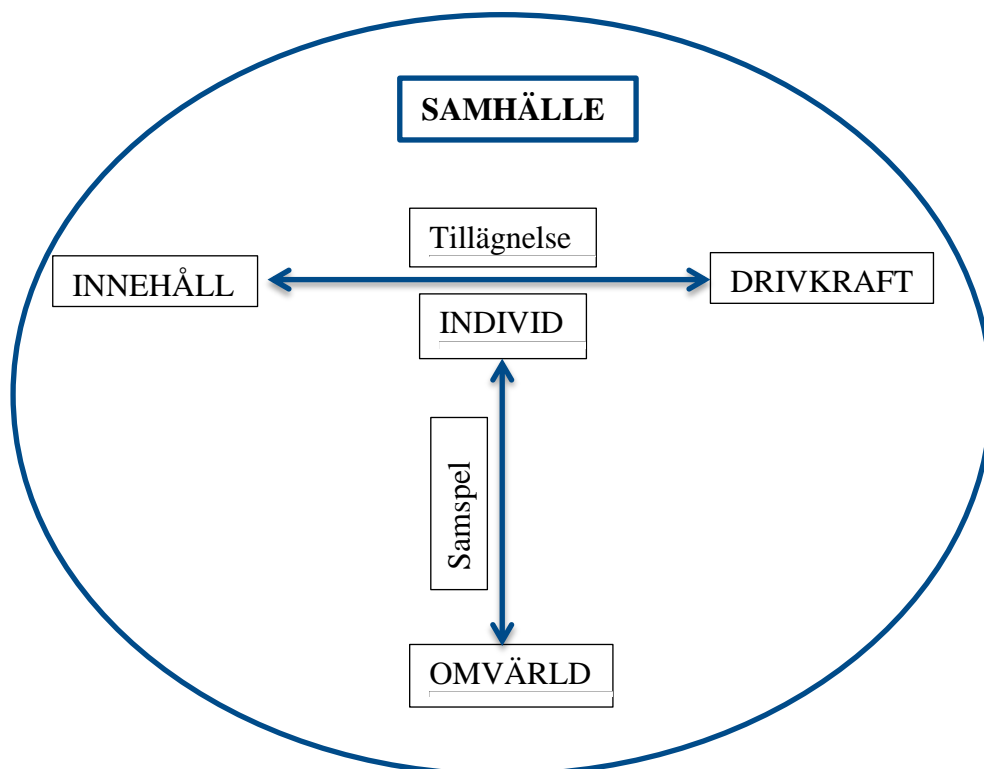
Illeris (2006) modell om *Lärandets tre dimensioner* har jag valt att använda mig av för att den visar på hur de olika aspekterna i samhället, innehåll, individ, drivkraft och omvärlden kopplas ihop till en process där delarna spelar olika stor roll för hur lärandeprocessen ser ut och vad den resulterar i. Min tanke med modellen är att tydligt kunna beskriva hur samhällets normer⁴ påverkar inlärningsprocessen för Ung Helg-deltagarna och inom vilka områden i Illeris (2006) modell är viktiga för processen. Illeris (2006) påvisar med modellen hur man kan gå ifrån den traditionella uppdelningen inom lärandeteorier mellan det kroppsliga och motoriska lärandet (Illeris 2006:40). Uppdelningen av lärandet består av att inläringen sker i hjärnan och kroppen är endast till för att utföra uppgifter och därmed inte lär sig något (Illeris 2006:20). Modellen delar också upp en känslomässig och viljemässig drivkraft till att lära. En traditionell indelning med kroppsligt uttryckssätt och motoriskt lärande menar Illeris (2006) är nödvändig i det språkliga bruket men att det inte går att använda sig av i en vetenskaplig diskussion då det är svårt att urskilja vilken av kategorierna behovet grundar sig i (Illeris 2006: 40). Detta menar jag passar bra in i min studie då jag fokuserar på vad handledare och samordnare tror att elevernas lärandeprocess grundar sig i, det ger sig uttryck i en arvoderad praktik och vad det kan ge eleverna i framtiden. Vilket betyder att handledare och samordnares uppfattningar om vad som är bra och varför eleverna gör något, inte går att undersöka så pass djupt att jag har en möjlighet att kategorisera detta på det traditionella viset

⁴ Med normer avses i denna text både informella- och formella normer. Normer är när en grupp eller i detta fall ett samhälle följer en struktur som reglerar individernas beteende för att samhället ska fungera effektivt och homogent (se: Angelöw & Jonsson 2000: 136-138).

med kroppsligt uttryckssätt och motoriskt lärande. Modellen ger mig också möjlighet att ta in olika aspekter i lärandeprocessen och de delarna som påverkar hur eleverna lär sig och vad som lärs ut.

Illeris (2006) skriver om två olika processer av lärande som behöver ske samtidigt för att människor ska lära sig något nytt. En process består av ett *samspel* mellan individ och omgivning under den vakna tiden som påverkas av hur fokuserade vi är på det som händer runt omkring oss. Den andra processen, *tillägnelse*, består av individuell psykologisk bearbetning och hur hen kopplar ihop nya ingivelser med tidigare lärande och grundar sig i en biologisk karaktär. Illeris (2006) menar att hänsyn måste tas till båda dessa processer och hur de påverkar varandra om hen ska förstå lärande. På vilket vis de olika processerna påverkar varandra beror på hur omgivningen ser ut och vad det finns för reella strukturer vid det givna tillfället. Detta betyder att lärandet skiljer sig åt mellan länder, tid och kulturer (Illeris 2006: 37-38).

Illeris (2006: 39, 41) lärotriangel och lärandets tre dimensioner ser tillsammans ut som följer:

Innehåll står för det hen lär sig, det kan bestå av olika kunskaper, färdigheter, förståelser, åsikter eller attityder. Det finns alltid ett subjekt (någon) som lär sig om ett objekt (något) i en lärandeprocess och det är när eleven tar till sig detta objekt som tillägnelsen i innehållet finns.

I den här dimensionen utvecklas elevens insikt, förståelse och kapacitet. Det är ett försök till att skapa en förståelse för ett sammanhang och hur eleven ska behärska olika kunskaper för att kunna hantera senare utmaningar (Illeris 2006: 39, 42-43).

Drivkraften behöver finnas i en lärandeprocess för att det ska ske någon form av tillägnelse. Drivkraft står i det här fallet för en psykisk energi för att ta sig igenom en lärandeprocess, något behöver sätta igång processen så att hen orkar med det. Det handlar om motivation, känslor och vilja. Det finns olika saker som gör att en människa behöver hämta in ny kunskap och vad det är som driver en elev till att vilja lära. Det är skillnad om en elev går in i en lärandeprocess med intresse och lust eller för att denne måste och är tvingad vilket kommer att avspeglas på resultatet av vad eleven får ut av lärandeprocessen (Illeris 2006: 39-40, 43).

Individ och omvärld är svåra att åtskilja då det samspel som sker mellan dessa är involverade i varandra och att den ena faktorn alltid påverkar den andra. Det är svårt att särskilja de individuella dragen utan en påverkan från omvärlden. Illeris (2006) skriver att människan har format allt i vår värld och att det inte finns något som är orört idag och är sociala produkter skapade av individer (Illeris 2006: 123-124). På grund av det argumentet kommer inte individ och omvärld vara åtskilda utan presenteras tillsammans i min resultatredovisning.

Den dubbelriktade vertikala pilen mellan Individ och Omvärld visar att det alltid pågår ett utbyte, ett samspel, mellan dessa delar i lärandeprocessen, samma sak gäller den dubbelriktade horisontella pilen mellan Innehåll och Drivkrafter. Pilen avgör däremot inte hur stor del av processen någon av delarna består av. Samspelet förändras utifrån vad det finns för social och materiell tillgång i omgivningen. Det är skillnad om eleven befinner sig i ett klassrum eller på en arbetsplats. Detta samspel utvecklar elevens sätt att anpassa sig till olika sociala former som sker mellan människor på olika platser (Illeris 2006: 40, 44).

Tillsammans utgör Innehåll, Drivkraft och samspelet med Omvärlden de tre dimensionerna och det är dessa tre som hen ska ta hänsyn till för att kunna förstå och analysera en lärandeprocess. Den största cirkeln består av samhället och visar att det finns ett sammanhang som har betydelse för hur den lärandeprocessen kommer att se ut. Det individuella lärandet med olika drivkrafter påverkas av hur de sociala konstruktionerna, samhällets utveckling och historien ser ut. Lärandet betyder olika mycket i olika samhällen och individer beroende på vart en elev kommer ifrån, lärandet sker också i varierande former beroende på hur samhället

är utvecklat eller hur den politiska arenan ser ut. Politiken spelar in i den meningen att den avgör hur ett lärande ska se ut, undervisning kan vara upplagt för att lösa olika problem som finns i samhället för att ta ett socialt ansvar (Illeris 2006: 41-42, 121, 130, 139-141).

Lärande kan vara både positivt och negativt. Lärande är positivt när kunskapen hjälper individen att utvecklas och kan påverka villkoren i hans liv. En negativ följd av kunskap är att personen i fråga kan bli passiv, underordnad och mindre kompetent inom något vilket Ellström kallas för ”inlärdd hjälplöshet” (Ellström 1996:3). Formellt lärande är enligt Ellström (1996:2) ”/.../planerat, målinriktat lärande som sker inom ramen för särskilda utbildningsinstitutioner(skola, folkbildning, universitet och liknande).” som i insatsen Ung Helg syftar till de arbetsuppgifterna som eleverna får lära sig att utföra. Det informella lärandet äger rum i vårt dagliga liv eller på arbetet/arbetsplatsen. Det vanligaste är att det informella lärandet sker utan att personen vet om det under tiden denne utför olika handlingar eller genomför olika arbetsuppgifter. Människan lär sig omedvetet och detta visar sig i intervjuerna med framförallt samordnare och handledare som har en distans till elevernas arbete, eller när elever får fundera på vad de lärt sig mer än de praktiska arbetsuppgifterna. Men även det informella lärandet kan vara medvetet genom olika nätverk, konsultation och så vidare (Ellström 1996:2-3).

Metod

Under avsnittet metod kommer det redovisas hur analysen av materialet har gått till, hur jag har gått tillväga för att inhämta resultatet och om mina möten med intervjupersonerna. Jag kommer också beskriva resonemangen kring olika utmaningar som uppstod under resans.

Analys

Jag har genom undersökningen arbetat på ett induktivt sätt (se: Bryman 2008: 26-29) på grund av att jag genomförde intervjuer och fick resultatet innan jag hade formulerat syftet och frågeställningarna. Min analys har utgått från kritisk realism där det finns flera olika sätt att tolka och känna till verkligheten på grund av att det är jag som har valt ut det som jag tycker är mest intressant ur intervjuerna, om någon annan går igenom intervjumaterialet kan denne tycka annorlunda på grund av att hen kommer från en annan bakgrund än vad jag gör och har ett annat tolkningsperspektiv (för vidare diskussion se: Bryman 2008: 31-35). I presentationen av resultatet och i analysen har jag använt mig av Illeris (2006) modell för att dela upp och få en förståelse för materialet.

Intervjuer

Jag har valt att använda mig av intervjuer i min undersökning för att få fram intervjupersonernas tankar och synsätt på insatsen på ett fritt sätt i syfte att få ett brett spektra i åsikterna (Patel & Davidson 2011:75–76). Jag har genomfört intervjuer med låg grad av standardisering och har utformat en intervjuguide med frågor i teman och beroende på vilken position intervjupersonen hade. De olika teman handlade om allmän information om insatsen, påverkan på elever, elevernas bakgrund och framtidsdrömmar. Svarsalternativen har varit öppna och intervjupersonerna har fått prata fritt om sina egna upplevelser och detta gör att intervjuerna har varit ostrukturerade (Trost 2010: 39-40). Elever, handledare och samordnare har fått svara på frågorna utifrån vilken ordning de själva har berättat om insatsen. Jag ställde frågor för att få ett tydligare svar eller för att styra intervjupersonen in på rätt spår igen (Trost 2010: 39-40).

Urval

Urvalet av intervjupersoner har skett med så kallat *målinriktat urval* (Bryman 2008) då frågorna var tvungna att besvaras av människor som deltog i insatsen (elever), assisterade i

insatsen (handledare) eller arbetade med insatsen (samordnare). Valet av intervjupersoner började med intervjuer med samordnare för insatsen där jag sedan fick tre olika arbetsplatser och en fritidsgård att tillgå. Samordnarna var tydliga med att arbetsplatserna har haft både positiva och negativa upplevelser av insatsen, men trots detta kan jag inte avfärda risken att materialet har blivit färgat av urvalet. Urvalet på arbetsplatserna har däremot varit slumpmässigt, jag har frågat arbetsplatsen vilken dag en elev har varit på plats och fått välja på olika datum att komma på besök. Intervjuerna med eleverna på fritidsgården valdes ut genom att se vilka ungdomar som var på plats och som tillhör Ung Helg för att sedan fråga om de var intresserade av att delta. Jag har bara intervjuat gymnasieelever som fortfarande är i insatsen eller precis hade avslutat den. Mitt material kan bara spegla de elever som har slutfört insatsen och de som är i insatsen och genom detta troligen är relativt nöjda med hur processen har sett ut, jag kan inte uttala mig om vilka svagheter andra individer kan ha mött under sin väg och på grund av detta inte är kvar i insatsen. Intervjumaterialet har samlats in genom 13 stycken intervjuer med 18 personer. Intervjupersonerna består av sju gymnasieelever varav fem deltar i Ung Helg nu och två precis hade avslutat sin Ung Helg period (Bryman 2008: 392.).

Totalt genomfördes fem intervjuer med gymnasieelever varav två intervjuer utfördes med två gymnasieelever samtidigt. Ungdomarna på fritidsgården var lite misstänksamma mot mig i början för att jag då representerade Göteborgs Stad och för att skapa en mer tillitsfull relation som Bryman (2008: 213) beskriver gjorde jag bedömningen av att de blev mer avslappnade och kunde interagera med varandra när de fick vara två och två. Nackdelar med att intervjua eleverna två och två är att det inte går att lita på tystnadsplikten som jag uppgav skulle finnas innan intervjun (Trost 2010: 45-46). De andra tre intervjuerna genomfördes på elevernas arbetsplatser en och en. De flesta elever bjöd väldigt mycket på sig själva och berättade livligt om vad de tyckte, tänkte och kände, men självklart fanns de också de som var blyga och inte ville eller vågade säga mycket. Jag vill lyfta det faktum att jag har både grupp- och individuella intervjuer med i insamlingen och som Trost (2010: 45-46) uppmärksammar kan detta leda till att jag får åsikter som lyfts när intervjupersonerna är själva och kan skilja sig mot de åsikter som finns när intervjupersonerna är i grupp. Intervjuernas längd varierade mellan fem och 30 minuter och är alla inspelade och transkriberade (Bryman 2008: 392, 428-432).

Jag har också intervjuat fyra handledare på respektive arbetsplats. En av handledarna godkände inte inspelningen så jag skrev ner hela intervjun under tiden vi pratade. Jag utesluter inte att jag har missat information och att jag valde att skriva ner det jag tyckte var viktigt vid det tillfället vilket Bryman (2008: 428-429) också observerar. Det eventuella informationstappet som skedde anser jag har kompenseras med intervjuerna med de andra tre handledarna där jag fick spela in intervjuerna och de var väldigt friskspråkiga. Intervjuerna var mellan 15 och 45 minuter långa, tre av dem är inspelade och transkriberade. (Trost 2010: 45-46).

Jag hade fyra intervjuer med sju olika personer på samordnande positioner för Ung Helg, deras positioner varierar och intervjupersonerna kommer ifrån olika stadsdelar. Jag väljer att inte skriva vilka positioner dessa personer befinner sig i för att det är lätt att identifiera dem. En intervju var med fyra personer på olika positioner, vissa höga och vissa låga. Om jag jämför den intervjun med de andra var den inte lika friskspråkig men bjöd ändå på viktig information och en intressant diskussion mellan dessa parter. Intervjuerna berörde, utöver de förberedda frågorna, även praktisk information om insatsen. Alla intervjuer är inspelade och transkriberade och var mellan 5 minuter och 1,5 timma.

Tillförlitlighet

Materialet från första intervjun har kodats om flera gånger för att ta reda på vilka iakttagelser som är mest intressanta utifrån mitt perspektiv vilket gör att jag har haft en stor förståelse för mitt material och kunde avgöra vilken typ av litteratur som var nödvändig för att göra en analys (Bryman 2008: 523-525). Jag har stärkt tillförlitligheten i mina resultat genom att utföra intervjuer med flera olika respondentgrupper, för att på detta vis urskilja de viktiga koder som fanns i intervjumaterialet (Patel & Davidson 2011: 106). För att skapa tillförlitlighet i undersökningen har jag också använt mig av triangulering som Patel & Davidson (2011:107) tar upp, detta grundar sig i att informationen ska komma ifrån olika ställen/personer och jämföras vilket gör att resultatet kan likna varandra eller skilja sig åt och detta ger en full bild av hur insatsen Ung Helg utger sig. Denna triangulering har skett utifrån dokument från Arbetsmarknad och vuxenutbildningsförvaltningen och intervjuer som har utförts på flera olika arbetsplatser för att få ett brett spektra i mitt resultat och analys.

Undersökningen går att upprepa vid senare tillfällen för att till exempel se hur resultatet kan ändras om arbetslösheten är väldigt låg eller om handledare och samordnares bild av hur praktiken påverkar elever ändras. Pålitligheten ligger i mitt beskrivande i metodavsnittet av hur inhämtningen av materialet har upphämtats och hur tolkningen av detta material sedan har sett ut. Jag vill däremot lyfta det faktum att jag har utfört intervjuerna under min praktikperiod på Arbetsmarknads och vuxenutbildningsförvaltningen och enligt Bryman (2008: 355-356) kan det göra att jag omedvetet har blivit färgad av förvaltningens åsikter om arbetsmarknadsinsatser.

Etiska principer

Informationskravet

Alla intervjupersoner är informerade om att jag är student vid Göteborgs Universitet och att intervjuerna genomfördes med dem för att göra en utvärdering av insatsen och att materialet även skulle användas till min kandidatuppsats. Jag var tydlig med att fråga om jag fick tillåtelse att ställa frågor om deltagarnas åsikter om insatsen Ung Helg och att de själva valde hur länge de ville svara på frågorna (Vetenskapsrådet 2015).

Samtyckeskravet

Jag använde mig av ett muntligt samtycke för att få lov att intervjua deltagarna och spela in det som sades under intervjun. Vid ett tillfälle kände sig intervjupersonen obekväm med detta vilket respekterades av mig. Det fanns inga negativa konsekvenser från min sida om att deltagarna inte ville svara på frågorna och det var inga frågor som ansågs ha en känslig karaktär. Jag var noga med att undersöka om det krävdes tillstånd från föräldrar för att intervjua gymnasieeleverna, men eftersom alla deltagare var över 15 år var detta godkänt (Vetenskapsrådet 2015).

Konfidentialitetskravet

Intervjupersonerna är lovade anonymitet och jag kommer bara referera till intervjupersonerna som gymnasieelever, ungdomar, elever, samordnare och handledare, jag kommer inte heller att döpa intervjupersonerna till exempel "Gymnasieelev 1" och så vidare på grund av att det går att identifiera personen och koppla ihop med en arbetsplats. Eftersom det på vissa arbetsplatser var få av det ena eller andra könet kommer jag också använda mig av könsneutralitet (Vetenskapsrådet 2015). Jag har uppmärksammat för handledare och

samordnare att det är möjligt att deras arbetsgivare kan ta reda på vilka de är med lite fantasi då detta är en enskild insats, alla intervjupersoner har varit medvetna om detta och några tog själva upp att det inte hade varit svårt att ta reda på deras identitet innan jag tog upp problemet (Trost 2010: 61-65). Intervjuerna är transkriberade utan namn och är ej märkta efter arbetsplats för att uppnå så pass hög grad av anonymitet som möjligt (Vetenskapsrådet 2015).

Nyttjandekravet

Efter att denna kandidatuppsats är publicerad kommer transkriberingarna av intervjuerna tas bort. De kommer inte användas i något annat ändamål än det som deltagarna har blivit informerade om och gett sitt samtycke till (Vetenskapsrådet 2015).

Resultatredovisning

Tidigare har ni läst om hur den svenska aktiveringspolitiken ser ut och fördjupat er i fostran till lönearbete detta har lett fram till resultatredovisningen där den största vikten i min undersökning ligger. För att koppla resultatet från intervjuerna till teorin kommer jag att använda mig av de olika delarna som Illeris (2006) använder sig av i sin modell om lärandets processer: individ och omvärld, innehåll, drivkraft och samhälle. Jag har valt att sammanfoga intervjuresultaten från de olika grupperna med gymnasieelever, handledare och samordnare under samma rubriker för att få en helhet i hur uppfattningen om lärandet kan skilja sig åt eller likna de olika infallsvinklarna.

Individ och omvärld

Förebilder i arbetslivet

Handledarna tog upp ett problem om att ungdomarna inte vet hur ett arbetsliv ser ut för att de inte vet hur föräldrarna har det på jobbet och att eleverna inte vet vart pengarna kommer ifrån. Handledarna tror att det är en viktig del av praktiken att få lära sig vad som krävs för att få en inkomst:

Hur föräldrarna är när de är på jobbet. De är unga så de vet inte var föräldrarna får pengarna ifrån. (Handledare)

En av samordnarna säger att hen tycker ”Det är grymt för de här ungarna. De behöver verkligen få alla chanser de kan få liksom.” Samordnarna menar också på att det är en hög arbetslöshet och att många ungdomar inte känner någon som arbetar:

Vi har hög arbetslöshet. Ungdomarna vet inte ens om hur det är att arbeta. En del har inte ens någonsin besökt sin mammas eller pappas arbetsplats. /.../ Så att de har en konstig bild av det här med arbete. Och får de den här grundläggande bilden så tror jag att det hjälper dem på vägen sedan när de ska ut i arbetslivet. (Samordnare)

Samordnarna säger att detta skapar förebilder inom arbetslivet för ungdomarna:

Och också att de tycker att det blir roligare på något vis att vilja arbeta. För de har så många runtomkring sig som inte arbetar, så de har inte så mycket förebilder när det gäller det här med arbete. Så jag tror att det här är jättebra för dem. (Samordnare)

Vissa ungdomar har föräldrar som är arbetslösa och när arbete inte är ett normaltillstånd i ungdomarnas omvärld får de ingen bild av hur de ska bete sig på en arbetsplats säger samordnarna och saknar då ett samspel mellan individ och omvärld. Detta kan tolkas utifrån Hedström, Kolm & Åbergs (2003:11) slutsatser där arbetslösheten ökar när det är socialt accepterat och normen av arbete inte finns. Kunskapen om hur en värld med ett arbete ser ut varierar mellan eleverna, de flesta föräldrarna jobbar, men inte alla och det var i vissa fall svårt att urskilja om föräldrarna hade ett arbete för eleverna inte ville svara rakt på den frågan. I intervjuerna med samordnarna lyftes vikten av att det är riktiga arbetsplatser som eleverna får göra sin praktik på och inte bara något som är påhittat för att sysselsätta dem: ”/.../ möjligheten att komma in på en riktig arbetsplats asså ingen påhittad arbetsplats.” Samordnarna säger också att eleverna ”Känner sig uppskattade, de hittar ett sammanhang där de faktiskt behövs eller där de... där någon saknar dem när de inte är där.”. Att arbetsplatsen är ”på riktigt” anser samordnarna är en viktig del för att individerna ska vara med i samhället/omvärlden och genom det uppfylla en funktion.

Det eleverna får lära sig om en arbetsplats och därmed omvärlden, tror samordnarna är att ungdomarna får veta att det finns en chef som bestämmer formerna för arbetet, hur de ska bete sig på arbetsplatsen, om de ska ha mat med sig eller inte och hur eleverna ska vara klädda. Detta kan jämföras med den insocialisering som Willis (1977: 166-167, 182-183) berättar om att elever bör prova olika arbeten för att tillägna sig kunskap och sedan hitta sitt eget engagemang och ett mål senare i livet. Det är viktigt för eleverna att lära sig att de inte kan göra vad som helst eller lämna arbetsplatsen. En samordnare beskriver det som:

Men att det finns en chef på en arbetsplats som faktiskt bestämmer formerna för hur man beter sig, för hur man gör och hur man är klädd och... på en arbetsplats att man inte bara kan bli sur och slänga igen dörren och gå. Utan man får faktiskt göra sina timmar. Det finns jättemycket sånt som de på ett mjukt sätt får lära sig. (Samordnare)

Samordnarna anser att det blir en mjukstart på ett riktigt arbete, för eleverna måste ta eget ansvar, gå upp på morgonen och lämna in närvarolappen för att få sitt arvode. Enligt samordnarna är det bra när det fungerar likadant som samhället i övrigt.

Handledarna är en stor del av elevernas praktik och hur deras bild av omvärlden med ett arbete ser ut. En elev säger att utan handledaren hade det inte varit värt att gå till praktiken ”Jag hade kunnat jobba med X livet ut. Utan att asså typ åh jag ska jobba idag, men nu är det

med ett leende på läpparna.”. Alla elever säger att handledarna är ett bra stöd och de trivs bra med sina kollegor. Det märks att kollegorna är en bidragande faktor för trivsel på arbetsplatsen och är behjälpliga under arbetsdagarna. Detta kan jämföras med Kantelius diskussion om kollegor (2010:19) där han beskriver att stöttande sociala sammanhang gör att inhyrd arbetskraft trivs på arbetsplatserna. Eleverna berättar om att personalen är öppen och att det känns enkelt att be om hjälp:

Personalen säger alltid till mig att om något är svårt så kom fram till mig och fråga. Du ska inte vara rädd att fråga efter. Det är bra. De vet ju att skolan har fått lära oss att man ska alltid fråga. Du går alltid till handledaren och frågar. (Elev)

Handledarna anser att eleverna lär sig att ta ansvar för sina egna arbetsuppgifter, genomföra uppgifter tillsammans med andra och vara delaktig i något som andra människor har nytta av. En handledare lyfte vikten av moral i arbetet och lojaliteten till sina kollegor. En grundläggande del som ungdomarna fick lära sig var att vara öppna på arbetsplatsen och dela med sig av det som upplevdes felaktigt eller orättvist, eller att fråga om eleverna inte förstod eller visste ”Gå inte till den andra avdelning som skvaller. Det är inte bra. /.../ det måste vara lojal vilken avdelning man är där. Man har problem, man frågar.”. Jensen & Sandström (2012:23–24) diskuterar att moraliskt ansvar på arbetsplatsen är förhandlingsbart mellan individer men ett individuellt ansvar, det moraliska ansvaret kan underlätta eller försvåras av de normer och regler som är satta på arbetsplatsen. Handledarna anser att de lär sig om demokrati på arbetsplatsen. Ett arbete ger ungdomarna möjlighet att följa med ut i olika föreningar i andra stadsdelar där de får träffa människor som kommer ifrån andra delar av staden, vilket handledarna tror gynnar eleverna för att de får en större världsbild ”Man håller dem inte bara här i X på fritidsgården man segregerar dem inte. De flesta har varit i hela Göteborg. /.../ Man socialiserar, kultiverar, civiliserar allt sånt nytt.”.

Innehåll

Arbetsuppgifter

De arbetsuppgifter som eleverna får utföra skiljer sig åt beroende på vilken arbetsplats de är på. Några elever har haft praktik under sin gymnasietid och kommunalt feriejobb innan, dessa arbetsuppgifter blir till objektet (något) som eleverna får lära sig om i lärandeprocessen.

En elev berättar om feriejobben när jag frågar vilka förväntningar de har på ett jobb och beskriver det som att det var "jättekrävande" och att de "förväntar sig jättemycket." och att Ung Helg inte var roligt på grund av arbetsuppgiften hen fick utföra "Asså jag tycker inte att det är så roligt att skriva just.". De flesta elever tycker att arbetsuppgifterna de får på sin Ung Helg praktik är roliga och de lär sig mycket, ett annat svar var:

Jag har lärt mig massa saker. Jag har lärt mig om vad heter det... hur det är att jobba på ett boende och hur det är på olika ställen. Jag har lärt mig personal... eller hur vårdtagarna hur de behandlas och så. (Elev)

Eleverna visar på en blandning av uppskattning på hur innehållet i arbetsuppgifterna är utformade och det beror på vilka intressen eller föreställningar om ett arbete som eleven har.

Eleverna har någorlunda samma bild av vad ett jobb är, "Krävande typ.". De tycker att ett arbete är att ha ansvar, sysselsättning och "100 procent fokus. Vaknar tidigt. Att veta hur man ska göra. Veta exakt." Det hör till att de vet hur arbetsuppgifterna ska utföras. Ung Helg känns som ett jobb för att "/.../ man gör det på fritiden, känner av typ att man gör det.". De här olika bilderna av vad ett arbete är gör att eleverna tillägnar sig uppfattningen om ett arbete och de försöker även koppla ihop det med tidigare erfarenheter tillsammans med den kunskapen som de får genom insatsen Ung Helg.

Då arbetet utförs på helgerna är arbetsplatserna inte lika bemannade som de är på vardagar och därför tycker handledarna att en av de viktigaste sakerna för eleverna att lära sig var vem de ska ringa om de inte kommer till jobbet, på grund av sjukdom eller liknande. Med avseende på vad de ansåg att de hade lärt sig av vad ett arbete var under praktiken svarade en elev att hen fick se helheten i verksamheten och ett sammanhang istället för en del. Hen förstod varför en arbetsuppgift skulle utföras vilket ungdomen ansåg som en viktig del av arbetet vilket är en del av lärandeprocessen:

Ja, att man får lära känna olika personer. Man ser inte deras sjukdom man ser hur de är som personer. Man hjälper dem. Man kollar bort deras sjukdom. Man kollar helheten för dem. Det är det som är roligt att jobba, även att kunna sitta och prata med dem än bara att hjälpa dem. Det är det vad heter det... man behöver kunna sitta och kunna känna sig säker med personen. Det är det som är roligt med jobbet. (Elev)

Jag frågade eleverna om de hade velat arbeta mer och fick svar från elever som till exempel ”mer, fast det kommer krocka med skolan.” och detta visar på att det är skolan som är den största delen av deras liv.

Jag frågade eleverna om de visste hur de ska utföra arbetsuppgifterna och i början tyckte eleverna att det var svårt att veta hur de skulle göra, men med tiden blev de självständiga som handledarna sa och ser sig inte själva som extrapersonal längre. Eleverna upplever att de blir en i personalstyrkan och självständiga i arbetsuppgifterna som är en del av utvecklingen där förståelsen och kapaciteten hos eleverna utvecklas för att de ska kunna behärska de nya kunskaper som de tillägnar sig. En elev menar att ”i början var det svårt med, jag var blyg och visste inte vad jag skulle göra och sådär. Men sen jag kom igång. Man tar det självständigt.”. Detta förklarar att innehållet i arbetsuppgifterna utvecklas tillsammans med att eleven förstår vad det handlar om och vet vad hen ska göra med stöd utifrån handledaren.

Några arbetsplatser tar bara emot ungdomar som går vård och omsorgsprogrammet på gymnasiet och där är eleverna ofta kvar längre än den termin som insatsen utgår ifrån och där kan handledarna se en stor utveckling. Handledarna märker att ungdomarna inte är lika blyga i slutet av terminen som de var i början, de vågar ta för sig av arbetsuppgifterna och göra saker på egen hand:

De är inte så blyga nu. De kommer och går och börjar och nästan de vet vad de ska göra. Det ser man De är inte de blyga. Nu de vet eller de frågar precis det finns inget framme att göra. De har utvecklats mycket. De har nästan kommit i vuxenlivet här med oss. (Handledare)

Eller som en handledare uttryckte det: ”/.../ det är som att man har ett frö som är torr och sen lägger jorden, börjar vattna, sol och ge näring och si och så och efter ett tag man skördar dem.”

Handledare pratar om hur skolans kurser om vård kopplas samman med de arbetsuppgifter som utförs på boendet. Handledarna tillsammans med resten av personalstyrkan frågar ungdomarna vad de läser i skolan just nu och då visar personalen hur det går till i verkligheten. Handledarna tycker det är bra för att det lär eleverna varför en viss uppgift utförs och det skapar en praktisk kunskap av teorin från skolan. Det skapar också en helhet i arbetsuppgifterna som visar vad det är eleven utbildar sig till: ”Genom böckerna läser man fakta, men människor är något annat än fakta.”. På en av arbetsplatserna får eleverna skriva

olika artiklar och där har elevernas lärare från gymnasieskolorna hört av sig och sagt att praktiken har gett resultat i den skriftliga språkhanteringen i skolarbetet.

Vid vissa tillfällen upplever handledarna att det är ett problem med att det är lång tid mellan varje praktiktillfälle och att eleverna ibland glömmar var vissa redskap finns eller vilken uppgift de ska utföra och på vilket sätt ”Det är lång tid. Så kanske ibland X kan glömma vissa grejer.” Det uttrycktes lite irritation från handledarna för att eleverna är där så pass kort tid, precis när eleverna har hunnit lära sig uppgifterna är praktiktiden slut. En handledare uttryckte det som att:

Jag tycker att det skulle vara mycket bättre om det skulle vara ett år. /.../ de ska lära mer och mer. Det är som att smaka på det här maten och se om det är gott. Låt dem äta maten färdigt och så kan de säga ja men det var verkligen gott och jag känner mig mätt. (Handledare)

Drivkraft

Betydelsen av pengar

Pengarna som eleverna tjänar går till olika fritidsaktiviteter som bio eller äta ute, någon bjuder sin tjej på middag ibland. Eleverna säger att pengarna ger dem möjlighet att göra något på helgerna istället för att sitta hemma, alla elever tycker att det känns bra att få betalt. Några elever lägger undan pengar till bland annat studenten och körkort. En elev sa:

Jag gör något bra för pengarna. Jag lägger undan dem, till exempel till studenten och till körkortet. Lägger jag pengarna till. Men även också göra något på vad heter det... helgerna istället för att sitta hemma. Så det är bra. (Elev)

Detta, bland annat, visar att pengarna är en drivkraft som gör det möjligt för ungdomarna att göra annat på sin fritid eller i framtiden. Pengarna är en stor del av praktiken och handledarna vet att ungdomarna vill ha pengar för att umgås med sina kompisar, en handledare berättade att hen rekommenderar eleverna att spara lite pengar. Samordnarna säger att det som eleverna tänker på mest när det kommer till insatsen är pengarna, vilket talar emot det som vissa elever tycker är viktigt med arbetet. En samordnare uttrycker det som att känna stolthet är en viktig del av insatsen: ”Man ser ju, de är ju stolta över att de är på ett jobb. Och de är stolta över att de tjänar egna pengar och att de lär sig en massa saker också när de är på arbetsplatsen.”. Samordnarna säger att eleverna inte ser all kunskap och erfarenhet som kommer med att ha haft en praktik. Några av samordnarna lyfter vikten av att arbetet inte ska ta någon tid från

skolan, men vissa av dem tycker att det hade varit bra om eleverna fick arbeta mer för att det ger ungdomarna mer pengar i fickan. Det upprepas i intervjuerna med samordnarna att ungdomarna kommer från utsatta områden och att det är viktigt för dem att få en extra inkomst. Jag fick höra exempel från samordnarna på ungdomar vars föräldrar inte har arbete som har sökt för att kunna bidra till familjeförsörjningen.

Eleverna får betalt för en uppgift som de har utfört och det skiljer sig mot skolan och det tycker de känns roligt ”Du vet man får någonting för det man har gjort. Det är inte samma sak i skolan. Det är så typ det känns att ha ett jobb. Man får något för det man gör.”. Eleverna känner sig självständiga och vuxna med sina egna pengar som de får göra vad de vill med ”Man känner sig självständig. Det är ens egna pengar och man får göra vad man vill med pengarna och man vet nu när man är i arbetslivet att man är vuxen och tjänar pengar. Och det är något stort.”.

Ett brottsförebyggande syfte

Under intervjuerna kom det fram att samordnarna har stött på exempel där vissa elever har gått tillbaka till sina gymnasiestudier för att de inte får delta i Ung Helg om de avbryter sina studier ”Tittar vi på listan så ser man ett glapp. Det kan vara förebyggande för att begå fler brott och sen kan det vara en chans för de som inte är dömda och går i skolan.” säger en samordnare. Samordnarna berättar att det går att plocka upp elever som ”Kanske står med ena benet på ena sidan och andra benet på andra sidan som vacklar lite.”. Det är en laglig väg att tjäna pengar, detta är dock enstaka tillfällen då samordnare och handledare anser att det egentligen rör sig om en målgrupp som är för gammal. Dock berättar samordnare också att ”Jag tycker att insatsen slår lite fel för de ungdomar som ofta är kriminellt belastade har oftast mindre utbildning och är sällan i skolan och har inte rätt till de här jobben.”. Handledare påpekar att praktiken är rätt väg att få pengar:

Ungdomar behöver lite pengar. Istället man gör på fel väg och göra skaffa pengar. Det är väldigt bra. Jag jobbar, jag får pengar och jag använder. /.../ Och jag säger att man ska spara pengar lite grann. /.../ Här är rätt väg att skaffa pengar. (Handledare)

Meriter

Eleverna tycker att Ung Helg är en bra erfarenhet och talar om att de tror att det ser bättre ut om de har gjort något under gymnasiet istället för att bara vara ledig. Några elever säger att det inte är många i deras ålder som har haft ett jobb och tagit ansvar vilket de tror kommer ge

dem en fördel när de ska söka andra jobb senare ”Även fast det bara är såna små saker så står det ändå att man har tagit ansvar och det är mycket såna saker också att man ska testa på lite grejer.”. Praktiken kan vara meriterande anser handledarna, men främst om eleverna söker arbete inom samma bransch. Annars tycker handledarna, som eleverna, att det alltid ser bra ut om ungdomar har gjort något. En handledare berättar att hen uppmanar eleverna att söka vidare och utbilda sig efter gymnasiet ”Alltid jag säger – tänk! Att fortsätta. Läs vidare något annat. Jag tycker om när de läser vidare.”. Eleverna menar också att det är bra när de söker jobb för arbetsplatserna brukar fråga om de har tidigare erfarenhet, vilket eleverna har nu ”Även på intervju de ställer frågor om man har gjort någon praktik eller så, så det är bra att man har med sitt jobb och praktik.”. Ungdomarna tycker att fler gymnasieelever borde få chansen till att prova på Ung Helg, för det tar inte mycket tid och annars hade de bara sovit på helgerna. Mer om betydelse av extraarbete för elever se Patton & Smith (2009:4). Två av eleverna har precis avslutat sin medverkan i Ung Helg och berättade att det var väldigt tufft när de inte fick några mer pengar och inte fick vara delaktiga längre ”Det var tvärjobbigt. Man borde hålla sig till en grupp tycker jag.”.

Närvaro

Närvaron går att relatera till lärandeprocessen genom Willis (1977: 135-137) och vad kunskapen är värd för eleverna. Precis som att arbetsplatserna kräver att eleverna ska vara på plats och utföra arbetet behöver eleverna hitta ett intresse i arbetet och vad de får lov att lära sig när de är på arbetsplatsen.

Handledarna tycker att det är roligt när eleverna är så pass engagerade att de till och med kommer lite tidigare till jobbet och att eleverna vet att det är viktigt att komma i tid ”Och det är till och med vi åker tillsammans. X är i tid, X är till och med lite tidig, tjugo minuter tidigare kommer X”. Men en arbetsplats är mer flexibel och där får ungdomarna välja själva vilka lördagar eller söndagar de ska komma och arbeta på, men även där är det viktigt att eleverna meddelar vilka dagar de avser att komma, handledaren säger:

Man ger dem friheten att, det är inte att de ska känna sig tvungna att om nu när de har sagt den här lördagen det måste vara den här lördagen. /.../ Man måste ha förståelse för att de går i skolan också, de har sina egna bekymmer hemma, lite mer logiskt tänkande bakom det här.
(Handledare)

Samordnarna är raka i sina svar om hur arbetsplatserna upplever ungdomarnas praktik, vissa arbetsplatser tycker att det är jättebra och att ungdomarna är duktiga. En samordnare berättade om en termin där de hade varit många stökiga ungdomar som hade blivit rekommenderade att vara med i insatsen och det påverkade arbetsplatserna:

Överlag så tycker jag att de sköter sig jättebra, sen har jag haft nån termin där jag har haft en hel grupp med lite mer stökiga ungar och så./.../I fall ungdomarna liksom kommer och går eller om de är på ett speciellt sätt och så, så kan det vara jobbigt. (Handledare)

Vissa arbetsplatser avslutade till och med sina praktikplatser för Ung Helg på grund av att de ansåg att ungdomarna var stökiga och att de ibland kommer och går som de vill. Handledare berättar om att det har hänt att ungdomar går på rast och sedan inte kommer tillbaka ”Så det har jag haft många gånger ung helgare så efter första gången inte kommer tillbaka./.../ så då har vi en som har kommit och så går hon på rast och så kommer inte hon tillbaka.”. Detta tror handledarna beror på att arbetet inte har motsvarat elevernas förväntningar och därmed saknar eleverna drivkraft. De eleverna som stannar på arbetsplatserna anser handledarna är ivriga att lära och vill arbeta ”/.../ vill göra allting. Diska, lägga upp, göra olika saker. Vill faktiskt.”. Handledarna berättar att vissa elever har uttryckt ointresse för arbetsuppgifterna och att de kommer tillbaka tror handledare beror på att de känner att de måste komma tillbaka och genom det lära sig mer. Jag frågade samordnarna hur inställningen från de elever som söker sig självmant till insatsen var och samordnarna är överens om att de elever som själva söker Ung Helg praktik verkligen vill jobba och få lite extra pengar.

Samhälle

Bemötande på arbetsplatsen

Eleverna lär sig hur samhället normalt fungerar ”Framförallt kanske de lär sig mer på vägen hur det är att, hur man ska bete sig lite socialt när man kommer utanför ungdomsgrupper.” säger en samordnare. Samordnarna menar på att mycket beror på vilka människor ungdomarna möter på arbetsplatserna, vissa ungdomar får ett bra bemötande och tycker att det är roligt att arbeta, men andra tycker att det är tråkigt för att kollegorna och handledarna inte passar med ungdomarna. Se Kantelius om betydelse av kollegor (2010:19). Samordnarna tror att det är en fördel för eleverna att ha haft ett jobb och är därför mer meriterade än andra ungdomar:

Jag tror att detta sättet är det vi måste börja jobba på för att de ska kunna känna att de vågar sig ut i arbetslivet eller att de överhuvudtaget har möjlighet och chans till jobb. För de flesta säger att ”jag får inget jobb i alla fall” men om de får ett jobb redan nu så försvinner inte hoppet om ett jobb efter att de går ur skolan. (Samordnare)

Något annat som är bra är att de ungdomar som får Ung Helg praktik saknade kontaktnät i arbetslivet för att de inte känner någon med arbete. Nu har de möjlighet att ringa till en arbetsplats och söka ett extrajobb senare för att de praktiserat där och personalen känner eleverna berättar samordnare. En samordnare berättade om en handledare som hade ringt om en Ung Helgares kontaktuppgifter för att fråga om eleven kunde ställa upp på ett nytt uppdrag. Detta ser samordnaren som ett bra betyg och att arbetsplatserna uppskattar den hjälpen som Ung Helgarna ger. Samordnarna tycker att det är synd att inte alla Göteborgs stadsdelar har den här insatsen för att det är en bra chans för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden.

Större världsbild

Samordnarna tycker att insatsen är bra för att ungdomar som enbart varit i sitt bostadsområde får komma utanför den delen och se hela stadsdelen och det är inte många ungdomar som gör det ”Världen ser liksom ut så att man jobbar på andra ställen, man har också fått möta en annan... inte för att vi har andra kulturer i stadsdelarna men det är fortfarande så att vi har den uppbyggnaden att stadsdelar ser lite olika ut.” De ser också en fördel för ungdomen att åka utanför sitt område för där kan de vara anonyma och det går att börja om på nytt. Eleverna slipper leva upp till något de kanske inte vill förknippas med ”Jag tror att det hade varit väldigt bra för dem att få med sig den erfarenheten också och kanske inte bli igenkänd. För nu kan det ju vara grannen som jobbar på arbetsplatsen då, att man kanske får vara lite anonym och prestera.”. Däremot är inte alla samordnare överens om detta då några tycker att det är bra när arbetsplatserna är nära för att ungdomarna slipper åka långt och en handledare säger ”En riktig arbetsplats plus att den är här i deras närområde.”.

Diskussion

I det här avsnittet kommer resultatet från intervjuerna i de olika teman som berörde teorin kopplas ihop med den tidigare forskningen. Diskussionen är en del för att kunna visa de reflektioner och resonemang som har förts för att kunna dra en slutsats.

Individ och omvärld

Det går att ifrågasätta om lärandet i insatsen är positivt för eleven. Eleven går med i insatsen med en intention från omvärlden att ge dem en första inblick i arbetslivet, ett arbetsliv med normer som vi i samhället har skapat. Välfärdssamhället behöver ha en befolkning som betalar skatt. Genom denna insats lär sig eleverna att detta är, som lyftes i intervjuerna, ”rätt” sätt att tjäna pengar. Kunskapen som eleven får genom insatsen kan hjälpa hen att utvecklas i samhällsnormerna och skapa bättre förutsättningar för eleven än vad andra i en liknande situation eventuellt har. Men det gör också att eleven fogar sig i det samhället tycker är rätt och kanske hindras att gå sin egen väg i livet. Det går att påstå att det är normerna i samhället har utformat Ung Helg (Ellström 1996:3).

När samordnarna på fritidsgårdarna rekommenderar en elev att söka sig till insatsen är det på grund av att samordnarna upplever att en elev behöver ha detta i sitt liv. Detta kan leda till en uteslutning av de grupper som inte är på fritidsgårdarna aldrig får chansen att ta del av insatsen. Om vi kopplar ihop detta med Thorén (2009) ser vi samma tendenser hos socialarbetare som arbetar med sina klienter på olika sätt (Thorén 2009: 145). Samordnarna vill i detta fall ge ungdomarna en extra chans och har en lokal kännedom om hur elevernas umgängeskrets ser ut och kan genom sina kunskaper ge eleven en chans som hen själv får ta vara på. Jag anser att det kan vara bra att dessa ungdomar plockas upp och om de inte rekommenderas att söka kan det leda till att dessa ungdomar aldrig får chansen för att de inte är tillräckligt drivna för att själva söka sig till insatsen. Eftersom det bara är två stadsdelar som har tillgång till insatsen mynnar det ut i en slags lokalpolitik där delar av Göteborgs Stad inte får delta. Det kan uppstå skillnader mellan de olika stadsdelarna genom att ungdomar i andra delar av staden inte får lov att delta och hamnar efter sina jämnåriga kamrater (Lundin & Skedinger 2001:60–61).

Innehåll

Det har betydelse för individerna vilket innehåll arbetsuppgifterna har (Illeris 2006: 39, 42-43). Om eleverna inte är nöjda eller ser något värde i uppgifterna har det resulterat i avslut på praktikplatsen. Detta visar på att det spelar stor roll för eleverna vilka arbetsuppgifter de får utföra på sina arbetsplatser. Vissa elever nöjer sig inte med de arbetsuppgifterna de blir tilldelade och lämnar praktiken eller tycker att arbetet är tråkigt som vi såg i intervjuerna med gymnasieeleverna (Willis 1977: 135-137). Om vi tänker tillbaka på pojkarna i Willis (1977: 118-119) studie bryr de sig inte om vilka arbetsuppgifter som utförs, det är inte det som är målet för dem. Men i Ung Helg-elevernas värld spelar arbetsuppgifterna roll och ungdomarna är medvetna om, och vill, att den här erfarenheten kan vara en del av att förverkligandet av deras drömmar om att, som till exempel en elev att hjälpa människor, eller en annan som kommer tidigare till arbetet. Detta går att koppla till Willis (1977: 182-183) där det är kvalifikationerna som är viktiga för att ta sig vidare i livet. Eleverna i Ung Helg får också träffa vuxna människor som utvecklas till förebilder och som kan hjälpa eleverna att förverkliga sina drömmar.

Innehållet som arbetsplatsen fyller praktiken med, är inte bara praktiska uppgifter, utan det är också informellt lärande som sker. Som hur normerna ser ut i en grupp utanför hemmet och hur hen ska uppföra sig på en arbetsplats (Illeris 2006: 39, 42-43, Ellström 1996:2-3).

Förhoppningarna med den typen av lärande är att eleverna i framtiden ska vara förberedda på en sådan som samhället ser som en normal arbetsplats, det ska också underlätta när eleverna i framtiden ska söka vanliga jobb för att ha förutsättningar att skapa sig ett bra liv. Alla dessa kriterier fungerar bra utifrån den svenska aktiveringspolitiken som grundar sig i att medborgarna ska veta hur de för sig på en arbetsplats och i detta är arbetsplatserna en del av lärandeprocessen för att forma eleverna in till en förvärvsarbetande individ som samhället förväntar sig av medborgarna (Furåker & Blomsterberg 2009: 291-294, Johansson & Hornemann Møller 2009: 14). Handledarna och samordnarna lyfte att vissa elever inte kommer från ett sammanhang där arbetslivet är en norm och det kan betyda att de eleverna inte delar den största delen av samhällets normativa bild av hur viktigt ett arbete är. Eleven är i det här fallet subjektet i lärandeprocessen och objektet är hur eleven på bästa sätt ska passa in i samhället. De elever som jag intervjuade hade alla tagit till sig objektet och pratade om

ansvaret och vikten av att ha ett arbete. Genom detta har de fogat sig in i bilden av samhällets normativa bild av arbete och ett samspel har skapats (Illeris 2006: 37-39, 42-43).

Drivkraft

Det finns en skillnad mellan elever som själva söker sig till insatsen eller har blivit rekommenderade att söka från en fritidsledare. Som Illeris (2006) skriver skiljer det sig åt mellan elever som går in i en process med en egen drivkraft, eller blir tvingade. I detta fall är de inte tvingade (Illeris 2006: 39-40, 43). När en samordnare sade sig ha en grupp med stökigare ungdomar slutade det med att arbetsplatserna inte ville fortsätta med praktikplatserna och resultatet för elevernas inläring och tillägnelse försämrades drastiskt. Drivkraften som gör att elever själva söker sig till insatsen kan ha att göra med den starka samhällsnormen om förvärvsarbete och även att eleverna vill vara med i ett sammanhang som är utanför deras vardagliga värld.

Pengarna är en viktig drivkraft för många av eleverna, de vill kunna ha ett socialt liv med sina kompisar utanför hemmet. Handledare och samordnare ser drivkrafter i framtiden som eleverna bara uppmärksammar om de tror att insatsen och kunskaperna därifrån kan vara av nytta i framtiden. Eftersom jag bara har intervjuat elever som är kvar i insatsen betyder det att de har en drivkraft till att genomföra arbetet. Annat är det för eleverna som har avslutat sin praktik i förtid. De fördelar som handledare och samordnare ser med att ha ett arbete för att få en norm och en fördel framför andra ungdomar är inte lika enkelt att se för dessa gymnasieelever. Om handledarna lyfter de positiva delarna med att eleverna har fått möjlighet till praktikplatsen kan det också skapas en större tillägnelse hos eleven för arbetsuppgifterna och arbetet i övrigt (Illeris 2006: 37-38). I resultatet tog jag upp citat från en elev som vill hjälpa människor och ser bortom sjukdomen som de boende har. Denna ungdom har en drivkraft som sträcker sig förbi pengarna och ser fördelen med hens arbetsuppgifter som Willis (1977: 118-119, 182-183) också lyfter (se även Illeris 2006: 39-40, 43). Det går att fundera över om den här politiska insatsen som har ett syfte att vara en brottsförebyggande åtgärd slår bakut när eleverna börjar vänja sig vid att ha en ekonomisk inkomst. Om en elev pendlar mellan kriminalitet eller laglydig kan det finnas en möjlighet att ungdomen efter insatsens avslut väljer att gå över helt på den kriminella banan för att den vägen redan finns i elevens samhälle eller att de väljer att arbeta svart för att få in pengar istället.

Handledaren som uppmanar elever att fortsätta plugga och spara sina pengar har andra mål för eleverna än att de ska stanna kvar på den positionen som handledaren befinner sig idag.

Handledarna överlag försöker engagera individerna för att de ska utvecklas och få en stark självbild. Vikten av att handledaren är på arbetsplatsen är stor och lyftes av flera elever, vilket tyder på att handledarna är en del av drivkraften för eleverna att närvara på arbetsplatsen även fast eleven tycker att arbetsuppgifterna inte är roliga som Willis (1977: 166-167) lyfter i sin studie där självbilden är en viktig del av det nya arbetet.

Samhälle

Formen som insatsen Ung Helg har är intressant och speciell i sin utformning för att det skiljer sig mot aktiveringspolitiken i övrigt som i första hand vänder sig till arbetslösa eller medborgare med nedsatt arbetsförmåga. Men i detta fall ger aktiveringspolitiken uttryck för en annan inriktning mot elever som går i gymnasiet för att inte bara aktivera medborgarna utan vidgar nu begreppet aktiveringspolitik med att förebygga arbetslöshet. Kanske är det en konsekvens av normen där stat och kommun ska aktivera medborgarna. Dessa förutsätter att politiken ska förebygga arbetslösheten i förtid och inte när befolkningen redan är arbetslös.

De lokala lösningarna som finns i Göteborgs Stad med den här insatsen, ger gymnasieelever i de övriga stadsdelarna andra förutsättningar för att ta sig in på arbetsmarknaden och lära sig hur den fungerar. De stadsdelar som inte har tillgång till den här insatsen har inte samma chans att prova på arbetslivet. Samordnarna lyfter att det är utsatta stadsdelar som insatsen finns i i dagsläget och detta kan vara ett sätt att försöka jämna ut de skillnader som finns mellan stadsdelarna. I den här insatsen är medborgarna delaktiga i sin egen kompetensutveckling när de lär sig att arbeta innan de ens har slutat skolan. Det ger eleverna ett försprång gentemot de ungdomar som aldrig har haft ett arbete. De ungdomar som aldrig har arbetat, utan arbetslivserfarenhet, får ännu svårare att ta sig in på dagens arbetsmarknad och kommunens lokala lösningar kan vara en bidragande del av att bygga upp muren runt arbetsmarknaden för ungdomar utan någon erfarenhet (Lundin & Skedinger 2001:60–61).

Arbetsetiken i det normativa samhället kanske inte, som samordnare och handledare har lyft, finns hos eleverna för att föräldrarna inte arbetar. Det betyder i så fall att eleverna inte känner en skyldighet att arbeta på det viset som övriga samhället anser då de inte har någon förebild eller har tillägnat sig den kunskapen hemifrån, men detta är svårt att bekräfta eftersom

eleverna är i insatsen och genom deltagandet ser fördelar med insatsen. Det är en politisk utformad insats för att politikerna vill att fler ska vara i arbete och även att eleverna lär sig att arbete är en del av deras framtid (Finansdepartementet 2006: 3).

Eleverna känner ett ansvar mot arbetsplatsen och vet att alla ungdomar inte får samma chans och de vill förvalta den här erfarenheten på ett bra vis. Gymnasieeleverna känner sig mer som vuxna och alla grupper av de intervjuade anser att detta är något att sträva efter. Att eleverna lär sig hur en arbetsplats fungerar genom en försmak på arbetslivet handlar om att de ska vänja sig vid hur samhället vill att medborgarna ska fungera. Alla grupper är överens om att de har fått en bra möjlighet med insatsen om vi ser på det ur ett samhälleligt perspektiv vilket också skapar en önskan av att göra sitt bästa i det normativa samhället (Finansdepartementet 2006: 3).

Slutsatser

I det här avslutande avsnittet kommer en kort sammanfattning av det mest centrala i uppsatsen för att sedan besvara syftet och frågeställningarna. Det kommer också tas upp förslag på vidare forskning i relation till förbättringar för insatsen Ung Helg.

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur lärandeprocessen ser ut för deltagarna i den arbetsmarknadspolitiska insatsen Ung Helg. Syftet är även att undersöka hur den svenska arbetsnormen kommer till uttryck i ungdomars, handledares och samordnares uppfattningar om den arvoderade praktiken. Den första frågeställningen handlar om de viktigaste aspekterna i lärandeprocessen för att insatsen ska uppnå sitt syfte och det är enligt deltagarna, handledarna och samordnarna innehållet i lärandeprocessen, vad eleverna får utföra för arbetsuppgifter och att det är viktigt att eleverna själva är motiverade och söker sig till insatsen, annars kan den slå fel och eleverna avslutar sin medverkan och får inte ut någon kunskap av insatsen. Precis som att vi människor är olika finns det olika drivkrafter till varför eleverna är kvar och tycker att insatsen fungerar men i den här studien lyftes vikten av pengar, att vara en del av något, att få hjälpa andra människor och det stödet som finns från handledare och övriga arbetsplatsen.

Aktiveringspolitiken bygger på att medborgarna ska arbeta, om det inte finns en arbetsgivare som anställer medborgaren sätter staten eller kommunen in olika insatser för att medborgaren ska bidra till sin egen försörjning. Insatsen Ung Helgs syfte är att: ge ungdomar en första inblick i arbetslivet, egen inkomst, referenser för framtida arbeten, ett steg in i vuxenlivet, kvalitetshöjning i verksamheterna på arbetsplatsen och att vara en del i stadens brottsförebyggande åtgärder- ett uttryck för den svenska aktiveringspolitiken som lär gymnasieelever den rätta vägen mot ett förvärvsarbete och de intervjuade eleverna tillägnar sig gärna detta. Det sammanfattar också den svenska arbetsnormen och för att svara på den andra frågeställningen, som handlar om på vilket vis den svenska arbetsnormen påverkat ungdomars, handledares, samordnares åsikter om slutresultatet i insatsen Ung Helg, kan vi konstatera att de kunskaper som handledare och samordnare anser att elever tillägnar sig under insatsen stämmer väl överens med samhällets förväntningar av befolkningen genom den aktiveringspolitik vi har idag. Det visar sig väldigt klart i både syftet med insatsen men också vad handledare, samordnare och gymnasieelever anser vara viktigt för vad eleverna ska

lära sig ute på arbetsplatserna. Det enda som saknas med insatsen om den ska stämma överens med vår bild av arbetslivet, som bland annat består av ansvarstagande och att göra rätt för sig genom att tjäna pengar, är att insatsen bör utökas med fler arbetstillfällen, detta kommer dock störa elevernas skolgång. Kunskaperna som deltagarna i Ung Helg anser vara ”rätt” kunskaper för att fungera i arbetslivet stämmer överens med aktiveringspolitikens normer.

Vidare forskning

För vidare forskning inom detta område och för att förbättra insatsen skulle jag vilja undersöka om en matchning av elever och arbetsplatser kan ge en större motivation för eleverna att tillägna sig kunskaperna som de möter inom arbetslivet. Det hade också varit intressant för mitt resultat att intervjua elever som har avslutat sitt deltagande i insatsen och ta reda på varför insatsen inte motsvarade deras förväntningar, det hade varit önskvärt att min studie haft en respondent som inte var positiv till insatsen och eventuellt hade avslutat sitt deltagande för att komma åt ett bredare spektra av erfarenheter från denna specifika insats. I dagsläget upplever jag dock att antalet intervjuer, och att olika respondentgrupper har intervjuats, är styrkan i mitt material och att intervjupersonerna ville dela med sig av så pass mycket av sina erfarenheter.

Som avslutning vill jag säga att insatsen Ung Helg är skapad för eleverna som individer. Men det är svårt att avgöra om det är eleverna eller samhället som egentligen vinner på insatsen i längden när mycket handlar om att vänja eleverna vid samhällets arbetsnormer. Det allmänheten tycker är bra kanske inte alltid är det bästa alternativet för individen i slutändan. Om individen inte anser sig passa in i den starka arbetsnormen kan det finnas en risk att hen hamnar utanför samhällets skyddsnät.

Litteratur- och källförteckning

Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom. 2000. *Introduktion till socialpsykologi*. Lund. Studentlitteratur.

Arbetsförmedlingen 2015a. *Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd, andelar av befolkningen* <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-prognoser/Tidigare-statistik.html> (Hämtad: 2015-03-31).

Arbetsförmedlingen 2015b. *Jobbmöjligheter i Västra Götalands län 2015*.

Bengtsson, Mattias & Jacobsson Kerstin. 2013. "Europas låga arbetskraftsinvesteringar – ett högt pris att betala?". I Bakardjieva Engelbrekt Antonina, Oxelheim Lars & Persson Thomas (red.). *Ett konkurrenskraftigt EU till rätt pris*. Satérus Förlag.

Bryman, Alan. 2008. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 2. Malmö. Liber.

Budget 2015, *Arbetsmarknad och Vuxenutbildnings nämnden Göteborgs Stad. Budget 2015* Göteborgs Stad.

Ellström, Per- Erik, 1996. *Livslångt lärande*. Lund. Studentlitteratur.

Finansdepartementet. 2006. *Svensk aktiveringspolitik i nordiskt perspektiv*. Regeringskansliet. Stockholm.

Furåker, Bengt & Blomsterberg, Marianne. 2009. "Arbetsmarknadspolitik". I Berglund, Tomas & Schedin, Stefan (red.). *Arbetslivet*. Lund. Studentlitteratur.

Gillberg, Gunnar & Bengtsson, Mattias. 2015. *Vägar mot arbete – En utvärdering av 42 projekt som finansierats av Arvsfonden inom området unga, arbete och sysselsättning 1994-2012*. Göteborg. Arvsfonden.

Goteborg.se. *Västra Göteborgs stadsdelsförvaltning*.
<http://goteborg.se/wps/portal/enheter/stadsdelsforvaltning/vastra-goteborgs-stadsdelsforvaltning/> (Hämtad: 2015-03-31).

Goteborg.se.a. *Hitta arbetsmarknadsinsats*. <http://goteborg.se/wps/portal/invanare/jobb/stod-till-arbetssookande/hitta-arbetsmarknadsinsats/> (Hämtad: 2015-06-03).

Hedström, Peter, Kolm, Ann-Sofie & Åberg Yvonne. 2003. *Social interaktion och arbetslöshet. Rapport 2003:11*. Uppsala. IFAU.

Henning, Ida. 2015. *Effekter av helgpraktik för gymnasieelever. Utvärdering av en kommunal arbetsmarknads insats: Ung Helg*. Göteborgs Stad.

Illeris, Knud. 2006. *Lärande*. Upplaga 2:3. Lund. Studentlitteratur.

Ingenjorskarriar.se, *Svårt att få jobb för ingenjörer*,
http://www.ingenjorskarriar.se/nytt_jobb/article3588074.ece (Hämtad: 2015-04-29).

Jensen, Tommy & Sandström, Johan. 2012. *Organisation och ansvar – Om hur organisatoriska processer hindrar ansvarstagande*. Malmö. Liber AB.

Johansson, Håkan & Hornemann Møller, Iver. (red.) 2009. *Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*. Malmö. Liber AB.

Kantelius, Hannes. 2010. *Inhyrningens logik Långtidsinhyrda arbetare och tjänstemäns utvecklingsmöjligheter och upplevda anställningsbarhet*. Arbets- och miljömedicin. Göteborgs Universitet.

Landby Eduards, Maud. 1990. *Att studera och värdera välfärd*. Tidsskrift för genusvetenskap 2. Göteborgs Universitet.

Liberg, Caroline. 2003. *Att lära i en vidgad språklig rymd – ett språkdidaktiskt perspektiv*. Karlstad: ASLA.

Lundin, Martin & Skedinger, Per. 2001. ”Decentraliserad arbetsmarknadspolitik – effekter av ett ökat kommunalt inflytande i arbetsförmedlingsnämnderna” i *Arbetsmarknad & Arbetsliv* 1:47–63.

Nordström Skans, Oskar. 2009. *Rapport till Finanspolitiska rådet. Varför är den svenska ungdomsarbetslösheten så hög?* IFAU, Uppsala universitet och IZA.

Notisum.se, *Lag (1944:475) om arbetslöshetsnämnd*,
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19440475.HTM>, (Hämtad: 2014-06-17).

Patel, Runa & Davidson, Bo. 2011. *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund. Studentlitteratur.

Patton, Wendy & Smith, Erica. 2009. *Part-time work of school students: Impact on employability, employment outcomes and career development*. Australien. Australian Journal of Career Development.

Salonen, Tapio. 2009. ”Aktivering i socialt arbete. Dåtid och nutid”. I Johansson, H & I, Hornemann Møller. (red.). *Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*. Malmö. Liber AB.

SCB 2013. *Lägre risk för långtidsarbetslöshet bland personer som varit sysselsatta*.
http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Arbetsmarknad/Arbetskraftsundersokningar/Arbetskraftsundersokningarna-AKU/23265/23272/Behallare-for-Press/367471/ (hämtad 2015-04-06).

Sernhede, Ove. 2009. ”Territoriell stigmatisering, ungas informella lärande och skolan i det postindustriella samhället”. I *Utbildning & Demokrati volym 18*. Örebro Universitet.

Socialstyrelsen. 2010. *Social rapport 2010*.

SVD.se, *Här är antalet unga utan jobb störst – och minst*.
http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/sverige/jobbjakten-del-1-har-ar-antalet-unga-utan-jobb-storst-och-minst_8223728.svd, (Hämtad: 2015-04-29)

Thorén H. Katarina. 2009. ”Socialt arbete och aktiveringens praktik”. I Johansson H & Hornemann Møller I (red.) *Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*. Liber. Malmö.

Trost, Jan. 2010. *Kvalitativa intervjuer*. Upplaga: 4. Lund: Studentlitteratur.

Ungdomsstyrelsen. 2013. *Ung Idag 2013 – Arbete och försörjning*.

Ung Helg 2012. *Ung Helg – praktik med ersättning för ungdomar på gymnasiet*. Göteborgs Stad.

Ulmestig, Rickard. 2009. ”Decentralisering eller privatisering – lösningen på arbetsmarknadspolitikens problem?”. I Johansson, H & I, Hornemann Møller. (red.). *Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*. Malmö. Liber AB.

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer – Codex*.

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad: 2015-05-06).

Willis Paul. 1977. Översättning: Thorell Mats. *Fostran till lönearbete*. Göteborg: Röda Bokförlaget.

Årsredovisning. Göteborgs Stad. 2014. *Göteborgs Stad Årsredovisning 2013*.

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Samordnare

Syfte

- Vilka behov är insatsen inriktad till att tillgodose/lösa?
- På vilket vis kan det ses som ett brottsförebyggande arbete?
- Tycker ni att insatsen uppfyller sitt syfte?

Praktisk information

- Hur har ni lagt upp insatsen i er stadsdel?
- Hur sker er kontakt med handledaren?
- Hur hanteras närvaron?
- Får eleverna något slags intyg på vad de har lärt sig efter sin praktik?
- Hur länge är eleverna med i insatsen?
- Hur kan man hitta fler praktikplatser?

Påverkan på elever

- Hur upplever ni att insatsen påverkar gymnasieeleverna?
 - I sin tillhörighet i samhället?
 - I sin relation till arbetet?
 - I sin utveckling av sig själv?
 - Självförtroende?
 - Växer tilltron till vuxenvärlden?
- Tycker ni att insatsen hjälper gymnasieeleverna?
- Vet ni var gymnasieeleverna tycker om insatsen?

Allmänt

- Tycker ni att det är en bra insats?

- Vad skulle kunna förbättras med insatsen?

Gymnasieelev

Bakgrund

- Hur går det för dig i skolan?
- Trivs du i skolan?
- Trivs du bra hemma?
- Har du några aktiviteter du är delaktig i efter skolan? Idrott, förening
- Vad gör du efter skolan?
 - Vad gör du och kompisarna när ni umgås?
- Hur länge gick dina föräldrar i skolan?
- Vad utbildade sig dina föräldrar till?
- Arbetar dina föräldrar? Vad arbetar de med?

Insatsen

- Hur fick Ung Helg kontakt med dig?
- Hur länge har du jobbat här?
- Hur är det att gå till jobbet?
- Är det roligt? Känns det kul att komma hit?
- Vet du hur du ska utföra dina arbetsuppgifter?
- Får du tillräckligt med stöd under arbetets gång från handledare?
- Hur är kontakten med kollegorna?
- Vet du vem du ska vända dig till om du får problem på jobbet?
- Vad tyckte du att ett jobb var innan du fick möjlighet att jobba här?
- Vad innebär det att ha ett jobb?
- Vad har du lärt dig under din tid här?
 - Arbetsuppgifter
 - Om arbetslivet
- Hur känns det att få betalt?
- Har det här jobbet någon betydelse för dig? Vad i så fall?

Framtid

- Vill du ha ett sommarjobb?
- Hur tror du att detta jobb kommer påverka om du söker ett nytt jobb?
- Upplever du att det här jobbet har hjälpt dig på något vis?
- Tänker du att du ska läsa vidare efter gymnasiet?
- Vad vill du göra i framtiden? Inte bara vad du vill jobba med.

Handledare

Insatsen

- Tar det över dina andra arbetsuppgifter?
- Fungerar det som kvalitetshöjning i verksamheten?
- Hur fungerar närvaron?
 - Vad händer om det inte fungerar?
- Hur fungerar kontakten om ungdomen inte närvarar?
- Vad får eleven lära sig?

Påverkan på elever

- Förutom arbetsuppgifterna, vad tror du att ungdomen lär sig?
- Hur bedömer ni elevernas kunskap som de har fått på arbetsplatsen?
 - Skulle den kunna vara meriterande för elevens del?
- Hur utvecklas ungdomen i sina arbetsuppgifter?
- Vad tror du att arbetet har för betydelse för ungdomen?
- Hur upplever ni att insatsen påverkar gymnasieeleverna?
 - I sin tillhörighet i samhället?
 - I sin relation till arbetet?
 - I sin utveckling av sig själv?
- Hur stöttar ni ungdomarna i arbetet?

Allmänt

- Den allmänna känslan - tycker du att det är en bra insats?
- Vad skulle kunna förbättras?
- Hur många får fortsätta arbeta hos er, utanför projektet?